

Ett rum med rymd

Gunnar Mattssons entresolkonstruktion har på ett tilltalande sätt integrerats i tornet utan att störa murverket.

Det dukade bordet är ett stilleben i 1700-talsstämning.

De nedre delarna av nordvästra tornet i Örebro slott har under några år stått oanvänt och otillgängligt, men har nu ställts i ordning och öppnats för allmänheten. Det relativt knappa utrymmet har tagits väl tillvara för en utställning som berättar om olika skeden i slottets historia, gestaltade med hjälp av modeller, bilder och texter men utan andra museiföremål än slottets egna murar.

Bakom det färdiga resultatet ligger som alltid ett komplicerat samarbete mellan många aktörer. Inledningsvis ville den dåvarande förvaltaren vid Statens fastighetsverk, Lars Almqvist, finna en bra lösning på hur det sedan 1998 oanvända tornet skulle kunna få en ny funktion. År 1942 inredde länsstyrelsen ett arkiv i tornet. I dess nedre del hade man byggt nya murar och våningsplan innanför de gamla. När det 'invändiga huset' revs framträdde ett tio meter

brett och sju meter högt åttkantigt rum, genomkorsat av två murar med valvöppningar i två plan och en stenkista i rummets mitt. I de mellan tre och fyra meter tjocka yttermurarna fanns ljusöppningar och nischer och flera igenmurade öppningar.

Ett yttre hörn av den medeltida borgen, med hörnkedja av natursten, bildar en kil in i rummet. Tornets och slottets uppbyggnad och förändringar kan tydligt avläsas i murverket och det stod klart att rummet i sig var en attraktion som borde göras tillgänglig för allmänheten.

Från idé till genomförande

Fastighetsverkets förslag att öppna och ställa i ordning det nordvästra tornet för allmänheten, under förutsättning att man kunde finna en bra verksamhet, välkomnades av Örebro kommun. Lars Almqvist och slottsarkitekten

Gunnar Mattsson arbetade vidare med frågan om hur rummet skulle tas tillvara, medan frågan hur tornet skulle utnyttjas på bästa sätt diskuterades i en större arbetsgrupp. Efter studiebesök i Gripsholms slottsmuseum och Museum Tre Kronor i Stockholms slott tog utställningsidén fastare form, och arkitekt Karin Ahlgren engagerades för formgivningen av utställningen. Parallellt gjordes en arkeologisk undersökning av fyllnadsmassorna, och man schaktade sedan bort så mycket av senare tiders påfyllnad av jord, grus och sten som arkeologerna tillät. Ett nytt stengolv lades in på lägsta möjliga nivå.

En grundläggande tanke hos Gunnar Mattsson var att utnyttja hela volymen i rummet och göra den tillgänglig för besökaren. Ett nytt våningsplan skapades i rummet med en bärande konstruktion i stål och trä och med några få men tydliga infästningar i murverket. Upplevelsen mer än fördubblas när man kan röra sig på ett övre plan och få överraskande perspektiv och utblickar. Bryggor, däck och trappor har fogats till murverkets oregelbundna nischer och öppningar med stor precision, och nivåskillnaderna har suveränt tagits tillvara i konstruktionen. Det är både stabilt och smäckert – ekgolvet och stälträcken står tydliga och strikt geometriska mot det grova och oregelbundna murverket.

Ett parti av tornrummet som mot muren till vänster illustrerar häxprocesserna. I trappan ses den forne fången Lasse-Maja slinka iväg i sin förklädnad.

Nedslag i slottets historia

Från den övre bryggan finns en passage in till turistbyrån genom en tidigare igenmurad och nu återupptagen dörr. Här överraskar Birgitta Watts konstnärligt fria tolkning av ett middagsbord från Kajsa Wargs tid, som en association till alla de vardagliga och storslagna måltider som dukats fram i slottet. Från en brygga ser man in i ett bevarat avträde som blottades när innermurarna revs. Innanför entrén visas slottets historia i ett bildspel och en modell av 1500-talsslottet med ett gytter av trähus på slottsholmen.

Utställningen har byggts upp kring ett antal nedslag i slottets historia. Ett tittskåp visar livet på slottet under Karl IX:s tid. Besökaren får följa en häxprocess från anklagelsen till beviset genom vattenprovet i vallgraven och

till sist den grymma avrättningen, illustrerad med teckningar och texter ur protokollen. Karin Ahlgren som svarat för utställningens gestaltning har haft samma ambition som Gunnar Mattsson att låta murarna stå så fria som möjligt. Texter och bilder är utförda på glas som inte skymmer. De dominerande materialen är ek och stål. Här finns heller inga montrar med föremål. Utställningen är gjord med tanke på att rummet är obemannat när det inte är visningar.

Tillgängligt för alla

En svår fråga som diskuterades mycket när projektet drogs igång var tillgängligheten för rörelsehindrade. Efter många utredningar kom man fram till att frågan inte gick att lösa utan att göra stora ingrepp i murarna, samtidigt som stora delar av upplevelsevärdet i rummet skulle gå förlorat. Under pro-

jektets gång har utställningsgruppen i samråd med Örebros lokala handikappråd funnit en teknisk lösning som i någon mån kompenserar dem som inte kan besöka just detta rum i slottet. På en CD-skiva ska besökaren kunna överblicka rummet och titta på utställningen i egen takt och zooma in detaljerna i tornet och utställningen. Tanken är att denna CD ska finnas i en visningsdator i slottet. Kommun och landsting bidrar till finansieringen. En sidoeffekt av projektet är att turistbyrån kan använda CD:n för att marknadsföra utställningen.

Inredningen av tornet är ett bra exempel på hur man kan göra det byggnads-historiska arvet tillgängligt för allmänheten. Dessutom har man lyckats lösa flera svårigheter, som det trånga utrymmet och att utställningen inte kunde bemannas. ■

Catrine Arvidsson; Konsthistoriker